

Regeringen och krisen

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet *Riksrevisionens styrelses framställning angående Regeringen och krisen 2008/09:RRS5*. I betänkandet behandlas även en motion från allmänna motionstiden hösten 2007 och nio motionsyrkanden från allmänna motionstiden hösten 2008.

Riksrevisionen har under åren 2007–2008 genomfört sex granskningar av ansvariga myndigheters beredskap för att hantera olika typer av hot mot samhället.

Granskningen av regeringens styrning av krisberedskapen och egen krishantering har utgått ifrån de iakttagelser som Riksrevisionen har gjort i samband med dessa granskningar.

Riksrevisionens styrelse föreslår att riksdagen begär att regeringen

- tar initiativ till en översyn av lagreglerna rörande sektorslagstiftningen och regeringens befogenheter vid ett nationellt krisläge samt ser över myndigheternas ansvars- och uppgiftsfördelning för att säkerställa samhällets förmåga att hantera en omfattande samhällskris,
- återkommande informerar riksdagen om vilka åtgärder som regeringen har vidtagit för att förbättra beredskapen och gör en bedömning av samhällets samlade krisberedskap och förmåga att hantera en omfattande kris.

Utskottet anser att frågorna om samhällets förmåga att förebygga och hantera olyckor och kriser är mycket viktiga. Riksrevisionens rapport publicerades dock i juni 2008, dvs. innan den nya Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) bildades och innan kansliet för krishantering inom Regeringskansliet kommit i gång med sin verksamhet. Utskottet anser att flertalet av de yrkanden som framställts i betänkandet faller under den nya myndighetens ansvarsområde. Utskottet avstyrker Riksrevisionens styrelses framställning angående Regeringen och krisen punkterna 1 och 2 samt de i betänkandet behandlade motionsyrkandena.

I betänkandet finns fem reservationer av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning	5
Bakgrund	5
Framställningens huvudsakliga innehåll	6
Utskottets överväganden	8
Riksrevisionens styrelses framställning angående Regeringen och krisen	8
Samverkansformer på Gotland	13
Maritim samverkan	15
Krisledning	17
Säkerhetsbalk	19
Förmåga att ta emot internationellt bistånd	20
Reservationer	22
1. Samverkansformer på Gotland, punkt 2 (s, v, mp)	22
2. Maritim samverkan, punkt 3 (s, v, mp)	23
3. Krisledning, punkt 4 (s, v, mp)	24
4. Säkerhetsbalk, punkt 5 (s, v, mp)	25
5. Förmåga att ta emot internationellt bistånd, punkt 6 (s, v, mp)	25
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	27
Framställningen	27
Motion från allmänna motionstiden hösten 2007	27
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008	27

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Riksrevisionens styrelses framställning angående Regeringen och krisen

Riksdagen avslår framställning 2008/09:RRS5 punkterna 1 och 2.

2. Samverkansformer på Gotland

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fö225 av Christer Engelhardt (s) och

2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 35.

Reservation 1 (s, v, mp)

3. Maritim samverkan

Riksdagen avslår motionerna

2007/08:Fö261 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 27,

2008/09:Fö279 av Jan R Andersson (m) och

2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 37 och 39.

Reservation 2 (s, v, mp)

4. Krisledning

Riksdagen avslår motion

2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 33 och 34.

Reservation 3 (s, v, mp)

5. Säkerhetsbalk

Riksdagen avslår motion

2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 2.

Reservation 4 (s, v, mp)

6. Förmåga att ta emot internationellt bistånd

Riksdagen avslår motion

2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 43.

Reservation 5 (s, v, mp)

Stockholm den 19 mars 2009

På försvarsutskottets vägnar

Anders Karlsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anders Karlsson (s), Rolf Gunnarsson (m), Karin Enström (m), Nils Oskar Nilsson (m), Staffan Danielsson (c), Michael Hagberg (s), Allan Widman (fp), Mats Berglind (s), Isabella Jernbeck (m), Åsa Lindestam (s), Else-Marie Lindgren (kd), Rolf K Nilsson (m), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Kjell Eldensjö (kd), Peter Rådberg (mp) och Peter Jeppsson (s).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Bakgrund

Riksrevisionen har granskat regeringens krishantering och styrning av samhällets krisberedskap. Resultatet av granskningen har redovisats i rapporten *Regeringen och krisen – Regeringens krishantering och styrning av samhällets beredskap för allvarliga samhällskriser* (RiR 2008:9). Rapporten publicerades i juni 2008.

Riksdagen har fastställt att målen för Sveriges säkerhetsarbete är att värna

- befolkningens liv och hälsa
- samhällets funktionalitet
- vår förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden, som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter.

Det som hotar något av ovanstående mål är med denna definition ett säkerhetsshot.

Riksrevisionen har under åren 2007–2008 genomfört sex granskningar av ansvariga myndigheters beredskap för att hantera olika typer av hot mot samhället. Granskningarna har inte avsett händelser i den bredare definitionen av säkerhetsshot som regeringen använt. Riksrevisionens granskningar har avgränsats till händelseförlopp som relativt snabbt kan utvecklas till en omfattande samhällskris och som kan leda till att många människor skadas eller att viktiga samhällsfunktioner sätts ur spel.

Granskningen av regeringens styrning av krisberedskapen och egen krishantering har utgått ifrån de iakttagelser som Riksrevisionen gjort i samband med sex tidigare granskningar som har genomförts. Riksrevisionen granskade då följande områden:

- Beredskap för kärnkraftsolyckor
- Säkerhet vid vattenkraftsdammar
- Hantering av omfattande avbrott i elförsörjningen
- Krisberedskap i betalningssystemet
- Pandemiberedskap
- Säkerhet i dricksvattenförsörjning

Riksrevisionen har valt de olika granskningarna för att täcka in så många delar som möjligt av den samhällsviktiga infrastrukturen. Avsikten har också varit att få med de ansvariga nationella, regionala och lokala nivåerna. Ett annat kriterium har varit att välja områden där tvärasektoriell samverkan krävs.

Framställningens huvudsakliga innehåll

Riksrevisionen har i nu aktuellt ärende granskat regeringens krishantering och styrning av samhällets krisberedskap. Resultatet av granskningen har redovisats i rapporten *Regeringen och krisen – Regeringens krishantering och styrning av samhällets beredskap för allvarliga samhällskriser* (RiR 2008:9).

Riksrevisionen bedömer att krisberedskapen i Sverige har betydande brister på flera områden. Bedömningen görs med utgångspunkt från de sex granskningar som Riksrevisionen tidigare gjort. Granskningarna avsåg ansvariga myndigheters beredskap för att hantera olika typer av hot mot samhället. Dessa hot kan enligt Riksrevisionen resultera i händelser som kan utvecklas till mycket allvarliga samhällskriser och medföra svåra konsekvenser för många människor och samhällsviktiga funktioner.

Riksrevisionen konstaterar dock att regeringen har förbättrat sina förut-sättningar att tidigt upptäcka och påbörja hantering av en kris. Detta genom att enheten för beredskap och analys inrättades inom Regeringskansliet 2006 och i än högre grad genom inrättandet av Kansliet för krishantering år 2008. Riksrevisionen gör bedömningen att de brister i Regeringskansliets krishantering som framkom 2005 till stor del åtgärdades under 2008. Enligt Riksrevisionen saknas det dock fortfarande förberedelse för att regeringen vid en allvarlig kris ska kunna besluta om en nationell operativ krisledning för den händelse att nuvarande principer för kommuners och myndigheters krishantering inte skulle vara tillräckliga. Riksrevisionen anser det angeläget att regeringen genom lagstiftning ges sådana befogenheter.

Riksrevisionens iakttagelser och slutsatser medför, enligt Riksrevisionens styrelse, att flera åtgärder snarast behöver vidtas för att säkerställa samhällets beredskap inför allvarliga samhällskriser. Styrelsen anser bland annat att regeringen behöver bli bättre på att följa upp och analysera de viktiga verktyg som risk- och sårbarhetsanalyserna utgör för myndigheter och övriga aktörer. Regeringen behöver även se över berörda myndigheters och övriga aktörers roll- och ansvarsfördelning i syfte att utveckla samverkan och klarlägga hur tillgängliga resurser behöver prioriteras vid en kris.

Styrelsen föreslår att riksdagen begär att regeringen tar initiativ till en översyn av lagstiftningen rörande sektorslagstiftningen och regeringens befogenheter vid ett nationellt krisläge samt ser över myndigheternas ansvars- och uppgiftsfördelning för att säkerställa samhällets förmåga att hantera en omfattande samhällskris. Styrelsen föreslår vidare att regeringen återkommande informerar riksdagen om regeringens bedömning av samhällets samlade krisberedskap och förmåga att hantera en omfattande kris.

Riksrevisionens styrelse lämnar i framställningen följande rekommendationer:

- Regeringen bör säkerställa att risk- och sårbarhetsanalyser på olika områden håller en tillräcklig kvalitet och möjliggör för regeringen att samlat pröva och fastställa en rimlig nivå på krisberedskapen. Med utgångspunkt i scenarier, sannolikheter och konsekvenser ska regeringen kunna bedöma om den effekt som kan erhållas av en åtgärd motiverar kostnaderna för åtgärden.
- Regeringen bör införa systematiska processer för sin egen kontroll, utvärdering och analys av myndigheternas rapporter om risker och sårbarheter och verksamhetens förmåga att hantera kriser.
- Regeringen bör utreda, överväga och för riksdagen föreslå en förberedd beslutsprocess som träder i kraft i det extrema fall då nuvarande ansvarsprinciper inte räcker till för en nationell ledning av samhällets samlade resurser för krishantering. Genom en sådan lagstiftning kan regeringen få befogenhet att förklara att ett nationellt krisläge gäller och att en myndighet ges särskilda befogenheter för att klara av situationen. Oavsett om regeringen föreslår riksdagen sådan undantagslagstiftning eller inte bör regeringen gå igenom nuvarande sektorslagstiftning för att förbereda de nya lagar och de förordningar som blir nödvändiga att ändra vid en extraordinär omfattande samhällskris.
- Regeringen bör överväga att med jämna mellanrum till riksdagen redovisa sina bedömningar av samhällets samlade krisberedskap och dess förmåga att hantera en omfattande samhällskris.

Utskottets överväganden

Riksrevisionens styrelses framställning angående Regeringen och krisen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår Riksrevisionens styrelses förslag i framställningen 2008/09:RRS5, punkterna 1 och 2.

Framställningen

Tydligare styrning och uppföljning av krisberedskapen

Riksrevisionens bedömning att det fortfarande kvarstår betydande brister i myndigheternas förmåga att hantera omfattande kriser grundas bl.a. på sex granskade händelser inom olika områden. Enligt Riksrevisionen kan dessa utvecklas till mycket allvarliga samhällskriser med svåra konsekvenser för många människor och samhällsviktiga funktioner som transporter, livsmedelsförsörjning, tillgång till elkraft, sjukvård m.fl.

Styrelsen ser allvarligt på Riksrevisionens slutsats att samhällets krisberedskap inte är tillräcklig. Som framgått av granskningen har regeringens styrning en avgörande betydelse för samhällets krisberedskap. Den kritik som Riksrevisionen framför i rapporten gäller särskilt brister i myndigheternas beredskapsanalyser och i regeringens styrning och uppföljning. I granskningen konstateras att det är särskilt inom de områden där andra än statliga myndigheter har ansvaret eller del av ansvaret för den operativa krishanteringen som det finns oklarheter och brister. Granskningen visar vidare att regeringen inom de olika samhällsområdena i mycket olika utsträckning klarlagt vem som ska prioritera tillgängliga resurser användning eller hur denna prioritering bör genomföras vid en allvarlig samhällskris på nationell nivå.

Mot bakgrund av Riksrevisionens iakttagelser bör det enligt styrelsen nu vara en prioriterad uppgift för regeringen att snarast se över ansvars- och uppgiftsfördelningen för myndigheter, kommuner och landsting och övriga aktörer. Alla berörda aktörer måste vara klara över sin roll och uppgift och känna till hur användningen av tillgängliga resurser bör prioriteras. Det gäller enligt styrelsen både i det förebyggande arbetet inför en kris och när krisen har inträffat. Regeringen bör också ta initiativ till en utökad samverkan mellan aktörerna och klarlägga vem som vid en kris bör leda denna samverkan.

Risk- och sårbarhetsanalyser bör utvecklas ytterligare

Riksrevisionen konstaterar att de risk- och sårbarhetsanalyser som kommuner, länsstyrelser och myndigheter arbetar med är centrala och viktiga verktyg för att kunna förebygga och hantera allvarliga samhällskriser. Trots att systemet med risk- och sårbarhetsanalyser har funnits i närmare fem år visar granskningen att risk- och sårbarheter fortfarande inte analyseras tillräckligt av kommunerna, länsstyrelserna och myndigheterna samt att regeringen inte följer upp kvaliteten eller påtalar brister i analyserna. Riksrevisionens bedömning är att regeringen systematiskt behöver följa upp myndigheternas analyser för att kunna bedöma beredskapsnivån och kunna prioritera de åtgärder som behövs för att förbättra samhällets krisberedskap.

Styrelsen anser det angeläget att regeringen kontinuerligt prövar möjligheterna att utveckla och säkerställa samhällets förmåga att förebygga och hantera kriser. Regeringens uppföljning av myndigheternas risk- och sårbarhetsanalyser är viktig för att höja samhällets beredskap. Kvaliteten i analyserna blir avgörande för hur väl samhället kommer att stå rustat vid en kommande stor kris.

Styrelsen framhåller vikten av att samhällets förmåga att hantera en kris även inbegriper förmågan att hantera utdragna tidsförlopp och de mer långsiktiga konsekvenserna av krisen. Tidigare erfarenheter, bl.a. från stormen Gudrun, visar att beredskapen för en kris inte bara bör inriktas mot att lindra de omedelbara effekterna av en kris utan även bör inbegripa återuppbyggande inslag och åtgärder i ett längre tidsperspektiv. Här kan även frivilliga organisationers lagreglering och villkor behöva belysas.

Utökade befogenheter vid extrema kriser

I granskningen gör Riksrevisionen bedömningen att den nuvarande lagstiftningen inte är förberedd för att hantera extrema kriser. Enligt Riksrevisionen är det viktigt att lagstiftningen i situationer då nuvarande ansvarsprinciper för krishantering inte räcker till ger regeringen möjlighet att kunna utse en myndighet som nationellt leder samhällets operativa insatser. Riksrevisionen anser att regeringen bör överväga en sådan undantagslagstiftning eller om en sådan inte föreslås se över sektorslagstiftningen och de förordningar som behöver ändras inför den typen av extraordinära samhällskriser.

Styrelsen konstaterar att denna viktiga fråga har varit uppe till diskussion tidigare, såväl i riksdagen som inom regeringen. Riksrevisionens iakttagelser och slutsatser utifrån de sex granskade allvarliga kriserna leder dock styrelsen till slutsatsen att frågan om att se över lagstiftningen återigen behöver övervägas av riksdag och regering.

Riksdagen bör få återkommande information om samhällets krisberedskap

Som framgått av ovanstående överväganden ser styrelsen allvarligt på Riksrevisionens iakttagelser om att krisberedskapen i Sverige fortfarande har betydande brister på flera områden. De allvarliga händelser som Riksrevisionen granskat och de brister i regeringens styrning och uppföljning av krisberedskapen som konstaterats nödvändiggör enligt styrelsen att regeringen snarast vidtar flera olika åtgärder för förbättra samhällets beredskap.

Styrelsen föreslår att regeringen återkommande informerar riksdagen om vilka åtgärder som den har vidtagit för att förbättra samhällets förmåga att förebygga och hantera extrema samhällskriser och gör en bedömning av samhällets samlade krisberedskap och förmåga att hantera en omfattande kris.

Styrelsens förslag

Styrelsen föreslår att riksdagen begär att regeringen

- tar initiativ till en översyn av de lagregler som rör sektorslagstiftningen och regeringens befogenheter vid ett nationellt krisläge samt ser över myndigheternas ansvars- och uppgiftsfördelning för att säkerställa samhällets förmåga att hantera en omfattande samhällskris och
- återkommande informerar riksdagen om vilka åtgärder som regeringen har vidtagit för att förbättra beredskapen och gör en bedömning av samhällets samlade krisberedskap och förmåga att hantera en omfattande kris.

Utskottets ställningstagande

I propositionen Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull (2007/08:92) presenterades ett flertal åtgärder, bl.a. för hur uppföljning, utvärdering och styrning av samhällets krisberedskap skulle kunna förbättras. Många av åtgärderna innebar att uppdrag skulle ges till den nya myndigheten Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). MSB startade sin verksamhet den 1 januari 2009 och kommer under sitt första år att ha en viktig uppgift i att etablera sig som myndighet. Utskottet noterar att regeringen har valt att i myndighetens regleringsbrev för 2009 lämna de mest tidskritiska av de uppdrag som angavs i propositionen Stärkt krisberedskap och därefter löpande lämna uppdragen till myndigheten.

I propositionen Stärkt krisberedskap konstaterades att uppföljningen av krisberedskapsområdet behöver utvecklas. Utskottet har erfarit att Försvarsdepartementet sedan 2006 leder en interdepartemental arbetsgrupp vars huvudsakliga syfte är att vara en plattform för Regeringskansliets tvärsektorieella arbete med samhällets krisberedskap. I detta arbete ingår bl.a. att utveckla metoder för Regeringskansliets uppföljning av myndigheternas krisberedskapsarbete.

MSB har i regleringsbrevet för 2009 fått i uppdrag att redovisa en samlad bedömning av samhällets krisberedskapsförmåga. I detta uppdrag ingår att bedöma hur ansvarsprincipen, så som den formuleras i propositionen Stärkt krisberedskap, efterlevs.

Enligt propositionen Stärkt krisberedskap bör ett system för fördjupade och särskilt noggranna utvärderingar och genomgångar av samhällsviktiga områden, specifika åtgärder eller sektorer införas. Dessa fördjupade granskningar ska kunna göras både av fristående utvärderare och av MSB.

När det gäller frågorna om att förbereda möjlighet till undantagslagstiftning eller genomföra en översyn av sektorslagstiftningen och regeringens befogenheter vid nationellt krisläge så angavs i propositionen Stärkt krisberedskap att ett system med krisledande myndighet inte ska tillämpas. Ståndpunkten, som utskottet delar, är att det inte är möjligt eller ens önskvärt att, i generella termer, dra en skarp gräns mellan vad som är en händelse som kan klaras inom ordinarie strukturer och när krisen övergår till att vara så extrem att det ordinarie systemet ska frångås. Ett system där en central funktion tar över ledningen av den operativa verksamheten riskerar också att leda till att aktörer på olika nivåer, som i början av en kris har ansvaret, avvaktar med att agera och därmed förvärrar krisen. Problemet kan även uppstå på grund av osäkerhet om och hur en ansvarsövergång ska ske och vilka uppgifter som omfattas.

Utskottet konstaterar att Grundlagsutredningen i sitt betänkande (SOU 2008:125) har föreslagit följande när det gäller regeringens rätt att meddela föreskrifter i nödsituationer:

17 § Föreskrifter som enligt grundlag annars ska meddelas genom lag får meddelas av regeringen genom förordning i en nödsituation som innebär

1. omfattande skador eller en överhängande risk för omfattande skador på människor, egendom eller miljö, eller
2. en allvarlig störning eller en överhängande risk för en allvarlig störning i centrala samhällsfunktioner.

Första stycket föreslås dock gälla endast om ett dröjsmål med föreskrifterna allvarligt kan motverka arbetet med att hindra eller bekämpa skadan eller störningen. Föreskrifterna får inte innebära stiftande, ändring eller upphävande av grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen.

Grundlagsutredningens arbete avslutades i samband med att betänkandet En reformerad grundlag (SOU 2008:125) överlämnades till regeringen i december 2008. Betänkandet är nu ute på remiss hos myndigheter och organisationer t.o.m. den 30 april 2009.

Enligt utskottets mening uppnås en stärkt krishanteringsförmåga i samhället bäst genom att den operativa krishanteringen hanteras av berörda aktörer i enlighet med ansvarsprincipen och att samtliga parter tar ansvar för samverkan med andra aktörer såväl inom berört område som inom

angränsande områden. I propositionen Stärkt krisberedskap förtydligas att ansvarsprincipen även innefattar uppgiften att initiera och bedriva sektorsövergripande samverkan.

I propositionen betonas även vikten av utbildningar och övningar. Enligt utskottets mening är gemensamma sektorsövergripande övningar av avgörande betydelse för en effektiv krishantering. Utbildning och övning bör därför regelbundet bedrivas på nationell, regional och lokal nivå. Utskottet vill i sammanhanget betona vikten av att nyckelpersoner på olika befattningar deltar i dessa övningar. Övningar bör genomföras både för personer på ledande positioner och för dem vars uppgifter är av mer operativ karaktär. Utbildning och övning förstärker individens och därmed organisationens förmåga att hantera det oväntade och är således av central betydelse. Den ambitionshöjning som aviseras inom dessa områden välkomnas av utskottet.

Den grundläggande strukturen för tvärsektorieell samordning inom samhällets krisberedskap bör enligt utskottets mening även fortsättningsvis vara det geografiska områdesansvaret.

I propositionen Stärkt krisberedskap uttalades behovet av att *en* aktör har till uppgift att stödja samordningen av de centrala myndigheternas arbete före, under och efter en kris. I förordningen (2008:1002) med instruktion för MSB har den nya myndigheten givits i uppgift att arbeta med samordning mellan berörda aktörer i samhället för att förebygga och hantera olyckor och kriser. Samspelet mellan myndigheterna bör på detta sätt underlättas och effektiviseras, vilket bör leda till en effektivare operativ krishantering och god resursanvändning.

De statliga förvaltningsmyndigheternas samverkansförmåga bör stärkas. Alla myndigheter med särskilt ansvar för krisberedskapen bör ha en grundläggande beredskap och förmåga att snabbt och effektivt agera och samverka i en krissituation. Utskottet konstaterar att MSB har till uppgift att driva på utvecklingen av sektorsövergripande samverkan.

Den nyligen inrättade krishanteringsfunktionen i Regeringskansliet är bemannad dygnet runt, året om och har chefsberedskap. I beredskapen ingår att löpande kunna lämna stöd till och hålla den statssekreterare som har beredskap informerad om läget avseende händelser eller situationer som kan komma att föranleda krishanteringsinsatser. Kansliet svarar också för tidig förvarning och ska hålla den politiska ledningen informerad om hot och risker på en daglig basis. Det utgör en central larmfunktion i Regeringskansliet och ska snabbt kunna komma i kontakt med ansvariga beslutsfattare vid departementen. Dess viktigaste uppgift under krishantering består i att samordna Regeringskansliets arbete till stöd för regeringens krishanteringsåtgärder. Kansliet ska kunna stödja beslutsfattare med lägesrapporter och analyser.

När det gäller frågan om regeringens redovisning av samhällets krisberedskap till riksdagen sker denna i dag huvudsakligen genom en sammanfattande förmågeredovisning i budgetpropositionen i avsnittet Samhällets

krisberedskap under utgiftsområde 6. Utskottet har erfarit att regeringen i enlighet med intentionerna i propositionen Stärkt krisberedskap avser att utveckla redovisningen av samhällets krisberedskap till riksdagen. Regeringen avser att återkomma i frågan i budgetpropositionen för 2010. Utskottet anser dock att det vore önskvärt att riksdagen även på andra sätt löpande hålls informerad om samhällets krisberedskap och de förhållanden som kan påverka samhällets säkerhet. Utskottet förutsätter även att riksdagen löpande hålls informerad i de fall allvarliga händelser inträffar.

Utskottet konstaterar sammanfattningsvis att flera åtgärder har vidtagits för att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera kriser. Sedan Riksrevisionens granskning gjordes har bl.a. Kansliet för krishantering startat sin verksamhet och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har bildats. Myndigheten har fått ett tydligt mandat och ansvar före, under och efter en kris och ska utgöra ett samlat stöd till olika aktörer och effektivisera arbetet med samhällets krisberedskap. Myndighetens arbete bör avvaktas innan riksdagen uttalar sig ytterligare. Utskottet avstyrker Riksrevisionens styrelses framställning, punkterna 1 och 2 med hänvisning till vad som anförts ovan.

Samverkansformer på Gotland

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en permanentning av försöksverksamheten Gotsam och ett kris- och säkerhetscentrum placerat på Gotland.

Jämför reservation 1 (s, v, mp).

Motioner

I motion 2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 35 anfördes att försöksverksamheten Gotsam etablerades på socialdemokratiskt initiativ. Gotsam är landets enda permanenta samgruppering för olika myndigheters ledningsresurser. Erfarenheterna av sex års verksamhet har enligt motionärerna visat att Gotsam är Sveriges bästa myndighetssamverkan för krishantering. Det är enligt motionärerna en modell som behövs på nationell nivå. Motionärerna vill att verksamheten permanentas och att regeringen återkommer till riksdagen med åtgärder för att få den omsättningsbar i övriga landet.

I motion 2008/09:Fö225 av Christer Engelhardt (s) anfördes att Gotland med sitt geografiska läge i Östersjön har en unik möjlighet att utgöra en viktig plattform för ett samlat kris- och säkerhetscentrum.

Med den alltmer intensiva trafik som i dag äger rum såväl i Östersjön som i lufrummet ovanför bör det enligt motionären placeras en samlad trafikledningscentral som kan utgöra ett kris- och säkerhetscentrum på Got-

land. Sjöcentralen på Gotland är en väl fungerande verksamhet som med bl.a. sin kompetens och lokalkännedom och i linje med Gotsamandan mycket väl går att utveckla och förädla till att utgöra grunden i ett sådant kris- och säkerhetscentrum. Gotlands läge i Östersjöregionen har enligt motionären en utvecklad samverkanstradition. Det finns därmed särskilda möjligheter att på Gotland utveckla nya former för samverkan och att effektivisera samnyttjandet av resurser mellan myndigheter och organisationer.

Utskottets ställningstagande

Den 20 juni 2000 beslutade regeringen att ge uppdrag till polisen, Försvarsmakten, Kustbevakningen, Tullverket, Sjöfartsverket och Länsstyrelsen i Gotlands län att belysa samordningsmöjligheterna av resurserna på Gotland, och det s.k. Gotsamförsöket inleddes. Regeringen har därefter förlängt Gotsams försöksperiod två gånger. Det övergripande målet för arbetet var att finna en modell för samutnyttjande av resurser som skulle bidra till säkerhet, trygghet och god beredskap på och runt Gotland.

Den totala kostnaden för försöksverksamheten under de sju år som försöket har pågått är 35 miljoner kronor. Därutöver har Försvarsmakten tilldelats 10 miljoner kronor för att flytta Sjöcentralen till en ny lokal i nära anslutning till Polismyndigheten Gotland. Myndigheterna har själva svarat för kostnaderna för deltagande ordinarie personal.

Krisberedskapsmyndigheten (KBM) publicerade den 29 februari 2008 en utvärdering av försöksverksamheten på Gotland. I rapporten (dnr 0480/2002) redovisar KBM ett antal slutsatser, bl.a. följande:

- Målsättningen har uppnåtts beträffande övningsverksamhet, nätverksbyggande samt teknikstöd och metodik.
- Förslaget till lokaler och bemanning med speciellt utpekad kompetens har visat sig vara väl optimistiskt i myndigheternas grundförslag, vilket medfört extraarbete och förseningar.
- Det finns svårigheter med att genomföra fleråriga sektorsövergripande projekt inom ett avgränsat område, eftersom berörda verksamheter utsätts för förändringar över tid. Det finns i vissa fall konflikter mellan sektorsmyndigheternas egen planerade verksamhet enligt instruktion eller regleringsbrev och en försöksverksamhet enligt ett särskilt regeringsbeslut.
- Genom att avsluta försöksverksamheten på Gotland, med en särskild medelstildelning, kommer den regionala utvecklingen där att fortskrida på samma sätt som i andra delar av Sverige och inom en nationell helhetssyn på krishanteringsfrågorna.
- Om några år bör den föreslagna framtida utvecklingen inom krishanteringen på Gotland följas upp på lämpligt sätt.

Utskottet konstaterar att försöksverksamheten Gotsam avslutades vid årsskiftet 2008/2009 och att Länsstyrelsen i Gotlands län lämnade en slutrapport till Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) den 1 mars 2009.

Utskottet konstaterar att efter att Gotsamförsöket avslutats har myndigheterna på Gotland bildat en flexibel samverkansfunktion som ska kunna arbeta självständigt och proaktivt med stöd till ansvariga myndigheter. Stödet ska vara efterfrågat och bygga på ansvarsprincipen. Målsättningen för den nya samverkansformen är att bidra till säkerhet och trygghet för befolkningen på och runt Gotland samt ett samordnat nyttjande av befintliga resurser. Verksamheten ska bibehålla försöksverksamhetens kompetens och investeringar inom krishanteringsområdet så att det uppnås synergieffekter genom myndigheternas kompetensbredd. På så sätt skapas förutsättningar för en gemensam lägesbild med tekniskt stabsstöd både före, under och efter en kris.

Utskottet ser positivt på den nya form av samverkan som nu växer fram på Gotland och som bygger på frivilligt deltagande från de ingående myndigheterna. Så långt möjligt kommer myndigheter med ansvar för händelser på land, till havs och i luften ingå, detta med hänsyn till Gotlands läge. Verksamheten ska, enligt vad som redovisats i länsstyrelsens slutrapport, utgå ifrån att det mesta möjliga av Gotsams nuvarande samverkan, metoder, teknik och nätverk bibehålls.

Utskottet har vid ett flertal tillfällen uttalat sin positiva inställning till samverkan och samarbete mellan olika aktörer som har att förebygga och hantera olyckor och kriser. Utskottet anser i likhet med motionärerna att förutsättningarna för samverkan och samutnyttjande av resurser på Gotland torde vara goda.

Den nya myndigheten för samhällsskydd och beredskap har till uppgift att driva på utvecklingen av sektorsövergripande samverkan och att arbeta med samordning mellan berörda aktörer i samhället för att förebygga och hantera olyckor och kriser.

Utskottet anser att motionerna 2008/09:Fö293 yrkande 35 och motion 2008/09:Fö225 torde vara tillgodosedda och därför inte behöver bifallas.

Maritim samverkan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Fö279, 2007/08:Fö261 yrkande 27, 2008/09:Fö293 yrkande 37 och 39.

Jämför reservation 2 (s, v, mp).

Motioner

I *motion 2008/09:Fö279 av Jan R Andersson (m)* anføres att Kalmar stad skulle kunna vara en optimal plats för ett maritimt kristräningssentrum.

Östersjön blir ett alltmer trafikerat innanhav. Kombinationen fler och större fartyg, ökat antal fartygspassagerare och fler oljetransporter ökar kraven på sjösäkerhet i hela Östersjön.

Kalmar stad har enligt motionären genom sitt strategiska läge i södra Östersjön och sedan 1842 genom sin sjöfartsutbildning alltid varit en metropol för sjöfarten. Detta innebär att kommunen såväl som lokala och regionala myndigheter samt andra organisationer har betydande kompetens och tradition inom det maritima området. Detta är givetvis en förutsättning för att kunna garantera uthållighet och kostnadseffektivitet vad gäller kompetens och erfarenhet för ett maritimt kristräningssentrum.

I *motion 2007/08:Fö261 yrkande 27 av Anders Karlsson m.fl. (s)* anförs att Försvarsmakten, Kustbevakningen, Sjöfartsverket och polisen alla har maritima uppgifter med bäring på säkerhet, allt från att kunna utföra väpnad strid till att hävda vår territoriella integritet, upprätthålla lag och ordning, stävja hot om terrorism, smuggling och trafficking samt att bedriva sjö- och miljöräddningstjänst. Ett effektivt och flexibelt användande av samhällets resurser är enligt motionärerna ett nödvändigt krav i ett modernt samhälle.

Det finns betydande synergier i att – utgående från uppgifter, förmågor och resurser – merutnyttja, samutnyttja respektive samordna berörda myndigheters kompetens, infrastruktur, ledningsresurser, materiel och personal samt verksamhetsplanering. Det behövs en genomgripande översyn av utformningen av den maritima verksamheten, inklusive myndighetsstrukturer och myndighetsansvar. En effektivisering av användningen av våra maritima resurser måste också beakta möjligheterna till internationell resurs-samverkan. Motionärerna framför samma yrkande även i *motion 2008/09:Fö293 yrkande 37*.

I *motion 2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 39* anförs att sjöfartens betydelse för den ekonomiska integrationen runt Östersjön och inom EU har ökat. Göteborg är i dag Nordens största exporthamn. En kris i någon av Sveriges hamnar eller dess farleder skulle ge stora komplikationer för godstrafiken, vilket i förlängningen drabbar producenter och konsumenter. En ekonomisk kris skulle kunna bli effekten av en stor kris i någon av Sveriges större hamnar. Beredskapen för kriser och terroraktioner i hamnar bör därför enligt motionärerna samordnas på bästa sätt för att minska Sveriges sårbarhet. I dag delas ansvaret mellan flera myndigheter, där en civil räddningsledare alltid leder krisarbetet och kan inkalla militär hjälp vid behov. Motionärerna anser att det är av största vikt att berörda myndigheter och aktörer förbereder sig och övar på en större kris för att på så sätt minska Sveriges sårbarhet.

Utskottets ställningstagande

I frågan om att etablera ett maritimt kristräningssentrum i Kalmar anför utskottet följande.

Utbildning och övning är två grundstenar för att kunna hantera olyckor och kriser som hotar människor, miljö eller egendom – oavsett om olyckan inträffar på land eller till sjöss. Behovet av utbildning måste emel-

lertid ses i ett brett perspektiv, då det finns ett flertal utbildningsanordnare som erbjuder olika typer av utbildningar. Utbildningsanordnarna består bl.a. av universitet, högskolor och statliga myndigheter samt privata aktörer. Universitet och högskolor såväl som privata aktörer har möjlighet att profilera sig i förhållande till olika områden. I dag utbildas sjöbefäl både i Kalmar och i Göteborg, och en rad statliga myndigheter bedriver dessutom utbildning för sin verksamhet. Olika typer av utbildningssamarbeten finns dessutom inom Norden och EU men också globalt. Om det föreligger behov av att utveckla den tvärspektoriella krishanteringsutbildningen och övningsmöjligheterna med maritim inriktning nationellt i Sverige är emellertid en fråga som berörda myndigheter har att ta ställning till och i så fall se till att nödvändig utbildning och samordning kommer till stånd. Någon särskild åtgärd av riksdagen synes inte behövas. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet i motion 2008/09:Fö279.

När det gäller frågorna kring utformningen och översynen av de maritima resurserna konstaterar utskottet att det i propositionen Samverkan vid kris uttalas att det finns ett behov av en förutsättningslös översyn av samordningsvinster mellan Sveriges offentliga maritima resurser, inklusive en översyn av myndighetsstrukturer och myndighetsansvar. Utskottet har erfårit att regeringen anser att det finns betydande synergier i att – utgående från uppgifter, förmågor och resurser – merutnyttja, samutnyttja respektive samordna berörda myndigheters kompetens, infrastruktur, ledningsresurser, materiel och personal samt verksamhetsplanering. Utskottet förutsätter således att frågan om en översyn kommer att tas om hand och avstyrker på den grunden motionerna 2007/08:Fö261 yrkande 27 och 2008/09:Fö293 yrkande 37.

Utskottet anser i likhet med motionärerna i motion 2008/09:Fö293 yrkande 39 att det är mycket viktigt att upprätthålla en hög säkerhetsnivå i landets hamnar. Utskottet noterar att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap i syfte att öka beredskapen och minska Sveriges sårbarhet getts i uppgift att se till att utbildning inom krisberedskapsområdet tillhandahålls samt genomföra övningar inom sitt ansvarsområde. Utskottet anser att den nya myndighetens arbete måste avvaktas innan riksdagen uttalar sig i frågorna. Utskottet avstyrker motionen.

Krisledning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om en sammanhållen säkerhetsstrategi och ett yrkande om en nationell krisledningsfunktion med mandat att leda krishantering tvärspektoriellt.

Jämför reservation 3 (s, v, mp).

Motion

I motion 2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 33 och 34 anför motionärerna följande.

Det räcker inte med att varje aktör gör sitt bästa utifrån sina mandat och resurser vid en kris. Ett stort antal utredningar och plågsamma erfarenheter har visat att för att samhället effektivt ska kunna hantera stora kriser krävs ett sektorsövergripande perspektiv på samordning, inriktning och prioritering. Ett mervärde blir enligt motionärerna bättre förutsättningar att hantera vardagens störningar och händelser.

Sverige behöver öka förmågan att hantera kriser gemensamt och forma ett samhälle som är tillräckligt robust för att klara påfrestningar när de uppstår. Det är enligt motionärerna viktigt att riksdagen beslutar om en sammanhållen säkerhetsstrategi i syftet att stärka helhetsperspektiv och begränsa den problematiska sektoriseringen. De områden som ska hållas samman bör vara en samlad bild av hot, risker och sårbarheter, mål och krav för Sveriges säkerhet, handlingsplaner för Sveriges säkerhet, samordning av statliga myndigheters förberedelser och hantering av komplexa krissituationer samt samordning av operativa resurser för krishantering och samordning vid investeringar i sektorsövergripande system inom säkerhetsområdet.

Motionärerna anser vidare att det är viktigt att riksdagen uttalar att detta sektorsövergripande ansvar inte endast gäller myndigheters verksamhet utan även finanssektorn och företag som äger eller ansvarar för delar av den kritiska infrastrukturen.

Sverige ska ha en nationell krisledningsfunktion med mandat att leda krishantering tvärsektoriellt. För detta krävs ett ledningssystem med en klar ansvars- och uppgiftsfördelning, en väl fungerande organisation samt tydliga regler och mandat. Krisledning är en profession likt andra och det måste ställas lika höga krav där som för andra befattningshavare, t.ex. räddningsledare. Vid en större kris ska kompetent, utbildad, samövad och på förhand utpekad personal ha ett övergripande ledningsansvar.

Det är motionärernas uppfattning att verksamhetsansvaret ska ligga kvar hos den sektorsansvariga aktören även vid allvarliga kriser då det är där som kompetensen och sakkunskapen finns. Effektiv ledning vid kriser förutsätter dock att olika aktörers ledningsresurser samordnas.

Utskottets ställningstagande

Regeringen angav i propositionen Stärkt krisberedskap behovet av att *en* aktör har till uppgift att stödja samordningen av de centrala myndigheters arbete före, under och efter en kris. I förordning (2008:1002) med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har den nya myndigheten givits i uppgift att arbeta med samordning mellan berörda aktörer i samhället för att förebygga och hantera olyckor och kriser. Enligt utskottets mening bör detta innebära att samspelet mellan

myndigheterna på detta sätt underlättas och effektiviseras, vilket bör leda till en effektivare operativ krishantering och god resursanvändning. De statliga förvaltningsmyndigheternas samverkansförmåga bör stärkas. Alla myndigheter med särskilt ansvar för krisberedskapen bör ha en grundläggande beredskap och förmåga att snabbt och effektivt agera och samverka i en krissituation. Utskottet konstaterar att MSB har till uppgift att driva på utvecklingen av sektorsövergripande samverkan.

Utöver de förslag som regeringen presenterade i propositionen 2008 har regeringen även beslutat att inrätta en krishanteringsfunktion i Regeringskansliet. Kansliet tillgodoser i en krissituation behovet av samordning av regeringens åtgärder och tillhandahåller en samlad lägesbild.

Utskottet anser således att många av de i motionen föreslagna åtgärderna ligger inom den nya myndighetens mandat och ansvarsområde och utskottet anser därför att yrkandena inte behöver bifallas.

Säkerhetsbalk

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att införa en säkerhetsbalk.

Jämför reservation 4 (s, v, mp).

Motion

I *motion 2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 2* anförs att på samma sätt som miljöbalken skapar en sammanhållande lagstiftning för att täppa till hål, klargöra ansvar, förhindra dubbelarbete och tvinga fram samarbeten mellan stuprören så bör det finnas en säkerhetsbalk inom säkerhetsområdet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har i betänkandet *2007/08:FöU12* behandlat frågan om en s.k. säkerhetsbalk och anförde då följande.

Utskottet anser att det är viktigt att i arbetet med samhällets säkerhet eftersträva klarhet i ansvarsfrågorna. Det är eftersträvävärt att krishanteringsarbetet präglas av samarbete mellan myndigheterna, en helhets-syn, förenklingar för användaren och ökad miljö-säkerhet.

Utskottet anser att det inte går att bortse från att det finns en avsevärd avgränsningsproblematik vad gäller urvalet av vad som skulle kunna ingå i en s.k. säkerhetsbalk som föreslås i motionen. I begreppet säkerhet kan många olika verksamhetsområden räknas in, helt eller delvis, beroende på vilken definition som väljs. Syftet med att skapa en sammanhållen lagstiftning måste vara att en sådan lagstiftning ska vara lättare att överblicka och tillämpa än den nuvarande. En god samordning av regelverk som anknyter till varandra är givetvis alltid eftersträ-

vansvärt. Utskottet ställer sig dock tveksamt till om detta uppnås genom skapandet av en säkerhetsbalk. I många fall kan det vara nödvändigt med omfattande specialbestämmelser som tar sikte på en viss typ av verksamhet, i andra fall kan det vara tillräckligt med några enstaka bestämmelser kopplade till lagregleringen av en verksamhet i övrigt. Det faktum att säkerhetsfrågor många gånger är nära förknippade med den specifika verksamheten medför att en sammanhållen reglering på säkerhetsområdet riskerar att bli mycket omfattande men ändå inte heltäckande. Det kan i många sammanhang där säkerhetsfrågor aktualiseras vara verksamhetens karaktär som i första hand avgör vilka åtgärder som behöver sättas in, och det kan därmed förberörda aktörer vara en fördel att kunna hitta aktuella säkerhetsbestämmelser i den specialreglering som finns för den specifika verksamheten. Utskottet anser därför att det i dagsläget inte går att se fördelarna med en sådan säkerhetsbalk som föreslås i motionen och avstyrker på den grunden motionen.

Utskottet finner inte skäl att ändra sin ståndpunkt i ärendet och avstyrker på den grunden motion 2008/09:Fö293 yrkande 2.

Förmåga att ta emot internationellt bistånd

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motion 2008/09:Fö293 yrkande 43 om att Sverige måste se över beredskapen för att ta emot krishanteringsbistånd vid en större olycka eller kris.

Jämför reservation 5 (s, v, mp).

Motion

I motion 2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 43 anfördes att EU:s civila krishantering fyller en viktig funktion och är under utveckling. Några av de viktigaste åtgärderna har enligt motionärerna varit att förstärka planerings- och ledningsförmågan, utveckla snabbinsatskapacitet samt möjligheten att verka integrerat med samtliga krishanteringsinstrument under alla faser av en kris eller konflikt. På initiativ från Sverige fattade ministerrådet 2005 beslut om att upprätta civila snabbinsatsförmågor, s.k. Civilian Response Teams. Motionärerna ser det som en viktig uppgift för EU att samordna civila krishanteringsresurser så att skadorna av kriser inom EU minimeras. Motionärerna ser också bristerna hos enskilda länder i att ta emot och samordna hjälp. Motionärerna anser att Sverige särskilt måste se över beredskapen för att ta emot krishanteringsbistånd vid en större olycka eller kris.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att förmågan att ta emot internationellt stöd behöver utvecklas och bli en integrerad del i samhällets förmåga att hantera allvarliga olyckor och krissituationer. Sverige måste ha en beredskap att kunna begära och ta emot stöd i samband med en allvarlig olycka eller kris om behov av förstärkning av de nationella resurserna uppstår. En god beredskap för att kunna hantera sådana situationer är därför nödvändig.

Den 15 juni 2007 redovisade Räddningsverket förslag till åtgärder för att stärka förmågan att ta emot internationellt stöd. Åtgärderna innebär sammanfattningsvis att

- kunna förstärka främst länsstyrelserna med expertis som stöd för länsstyrelsernas bedömning av insatsbehov,
- kunna hantera tillfört internationellt stöd med hjälp av manualer och förberedda rutiner samt resurser och beredskap för att organisera och upprätta mottagningsplatser,
- bedriva viss utbildning och övning för att höja kompetensen hos berörda aktörer och
- inrätta en myndighetsgemensam samverkansgrupp för samordning på nationell nivå både i förberedelsearbetet och i ett operativt skede i de fall Sverige bl.a. genom gemenskapsmekanismen behöver ta emot internationellt stöd.

Regeringen har i propositionen Samverkan vid kris påtalat att den nya myndigheten för samhällsskydd och beredskap bör gå vidare och implementera förslagen för att stärka förmågan att ta emot internationellt stöd. Myndigheten bör enligt regeringen utgöra en plattform för utveckling och samverkan mellan berörda myndigheter vid begäran och mottagande av internationellt stöd när behov uppstår. Detta gäller även i de fall avtal om gränsöverskridande samarbete inte täcker uppkomna behov vid en kris.

Utskottet konstaterar att de legala förutsättningarna kring hanteringen av internationellt stöd, bl.a. när det gäller införsel och arbetsrättsliga förhållanden, är komplicerade och varierar inom olika samhällssektorer. Utskottet har erfarit att regeringen avser att tillsätta en utredning med uppdrag att göra en översyn av regelverket som styr möjligheterna att ta emot internationellt stöd i samband med en kris. I uppdraget ingår även att undersöka möjligheterna att undanröja eventuella hinder för mottagandet av internationellt stöd vid kriser. Områden som berörs är bl.a. hälso- och sjukvård, smittskydd, tull och för samhället viktiga delar av näringslivet, såsom energi- och telesektorn. Vad motionärerna eftersträvar synes i allt väsentligt efterhand bli tillgodosett.

Utskottet anser att utredningen bör avvaktas och avstyrker på den grunden motion 2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 43.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Samverkansformer på Gotland, punkt 2 (s, v, mp)

av Anders Karlsson (s), Michael Hagberg (s), Mats Berglind (s), Åsa Lindestam (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Peter Rådberg (mp) och Peter Jeppsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2008/09:Fö225 av Christer Engelhardt (s) och

2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 35.

Ställningstagande

Försöksverksamheten Gotsam etablerades på socialdemokratiskt initiativ. Gotsam är landets enda permanenta samgruppering för olika myndigheters ledningsresurser. Erfarenheterna av sex års verksamhet har visat att Gotsam är Sveriges bästa myndighetssamverkan för krishantering. Det är en modell som behövs på nationell nivå. Gotland med sitt geografiska läge i Östersjön har en unik möjlighet att utgöra en viktig plattform för ett samlat kris- och säkerhetscentrum. Vi vill att Gotsamverksamheten permanentas och utvidgas till att även omfatta en samlad trafikledningscentral. Med den alltmer intensiva trafik som i dag äger rum såväl i Östersjön som i luftrummet ovanför bör en sådan placeras på Gotland. Sjöcentralen på Gotland är en väl fungerande verksamhet som med bl.a. sin kompetens och lokalkännedom och i linje med Gotsamandan mycket väl går att utveckla och förädla till att utgöra grunden i ett sådant kris- och säkerhetscentrum. Gotland har genom sitt läge i Östersjöregionen en utvecklad samverkanstradition. Det finns därmed särskilda möjligheter att på Gotland utveckla nya former för samverkan och att effektivisera samnyttjandet av resurser mellan myndigheter och organisationer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

2. **Maritim samverkan, punkt 3 (s, v, mp)**

av Anders Karlsson (s), Michael Hagberg (s), Mats Berglind (s), Åsa Lindestam (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Peter Rådberg (mp) och Peter Jeppsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2007/08:Fö261 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 27 och

2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 37 och 39 samt avslår motion

2008/09:Fö279 av Jan R Andersson (m).

Ställningstagande

Försvarmakten, Kustbevakningen, Sjöfartsverket och polisen har alla maritima uppgifter med bäring på säkerhet, allt från att kunna utföra väpnad strid till att hävda vår territoriella integritet, upprätthålla lag och ordning, stävja hot om terrorism, smuggling och trafficking samt att bedriva sjö- och miljöräddningstjänst. Ett effektivt och flexibelt användande av samhällets resurser är ett nödvändigt krav i ett modernt samhälle.

Det finns betydande synergier i att – utgående från uppgifter, förmågor och resurser – merutnyttja, samutnyttja respektive samordna berörda myndigheters kompetens, infrastruktur, ledningsresurser, materiel och personal samt verksamhetsplanering. Vi anser att det behövs en översyn av utformningen av statens maritima verksamhet, inklusive myndighetsstrukturer och myndighetsansvar. En effektivisering av användningen av våra maritima resurser måste också beakta möjligheterna till internationell resurssamverkan.

Sjöfartens betydelse för den ekonomiska integrationen runt Östersjön och inom EU har ökat. Göteborg är i dag Nordens största exporthamn. Beredskapen för kriser och terroraktioner i hamnar bör därför samordnas på bästa sätt för att minska Sveriges sårbarhet. I dag delas ansvaret mellan flera myndigheter, där en civil räddningsledare alltid leder krisarbetet och kan inkalla militär hjälp vid behov. Vi anser att det är av största vikt att berörda myndigheter och aktörer förbereder sig och övar på en större kris för att på så sätt minska Sveriges sårbarhet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3. Krisledning, punkt 4 (s, v, mp)

av Anders Karlsson (s), Michael Hagberg (s), Mats Berglind (s), Åsa Lindestam (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Peter Rådberg (mp) och Peter Jeppsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkandena 33 och 34.

Ställningstagande

Det räcker inte med att varje aktör gör sitt bästa utifrån sina mandat och resurser vid en kris. Ett stort antal utredningar och plågsamma erfarenheter har visat att för att samhället effektivt ska kunna hantera stora kriser krävs det ett sektorsövergripande perspektiv på samordning, inriktning och prioritering. Ett mervärde blir bättre förutsättningar att hantera vardagens störningar och händelser.

Sverige behöver öka förmågan att hantera kriser gemensamt och forma ett samhälle som är tillräckligt robust för att klara påfrestningar när de uppstår. Det är viktigt att riksdagen beslutar om en sammanhållen säkerhetsstrategi i syfte att stärka helhetsperspektivet och begränsa den problematiska sektoriseringen. De områden som ska hållas samman bör vara en samlad bild av hot, risker och sårbarheter, mål och krav för Sveriges säkerhet, handlingsplaner för Sveriges säkerhet, samordning av statliga myndigheters förberedelser och hantering av komplexa krissituationer samt samordning av operativa resurser för krishantering och samordning vid investeringar i sektorsövergripande system inom säkerhetsområdet.

Vi anser vidare att det är viktigt att riksdagen uttalar att detta sektorsövergripande ansvar inte endast gäller statliga myndigheters verksamhet utan även finanssektorn och företag som äger eller ansvarar för delar av den kritiska infrastrukturen.

Sverige ska ha en nationell krisledningsfunktion med mandat att leda krishantering tvärsektoriellt. För detta krävs ett ledningssystem med en klar ansvars- och uppgiftsfördelning, en väl fungerande organisation samt tydliga regler och mandat. Krisledning är en profession likt andra och det måste ställas lika höga krav där som för andra befattningshavare, t.ex. räddningsledare. Vid en större kris ska kompetent, utbildad, samövad och på förhand utpekad personal ha ett övergripande ledningsansvar.

Det är vår uppfattning att verksamhetsansvaret ska ligga kvar hos den sektorsansvariga aktören även vid allvarliga kriser då det är där som kompetensen och sakkunskapen finns. Effektiv ledning vid kriser förutsätter dock att olika aktörers ledningsresurser samordnas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4. Säkerhetsbalk, punkt 5 (s, v, mp)

av Anders Karlsson (s), Michael Hagberg (s), Mats Berglund (s), Åsa Lindestam (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Peter Rådberg (mp) och Peter Jeppsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi anser att på samma sätt som miljöbalken skapar en sammanhållande lagstiftning för att täppa till hål, klargöra ansvar, förhindra dubbelarbete och tvinga fram samarbeten mellan stuprören så bör det finnas en säkerhetsbalk inom säkerhetsområdet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5. Förmåga att ta emot internationellt bistånd, punkt 6 (s, v, mp)

av Anders Karlsson (s), Michael Hagberg (s), Mats Berglund (s), Åsa Lindestam (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Peter Rådberg (mp) och Peter Jeppsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 43.

Ställningstagande

Vi anser att EU:s civila krishantering fyller en viktig funktion och är under utveckling. Några av de viktigaste åtgärderna har varit att förstärka planerings- och ledningsförmågan, utveckla snabbinsatskapaciteten samt

möjligheten att verka integrerat med samtliga krishanteringsinstrument under alla faser av en kris eller konflikt. På initiativ från Sverige fattade ministerrådet 2005 beslut om att upprätta civila snabbinsatsförmågor, s.k. Civilian Response Teams. Vi ser det som en viktig uppgift för EU att samordna civila krishanteringsresurser så att skadorna av kriser inom EU minimeras. Vi ser också bristerna hos enskilda länder i att ta emot och samordna hjälp. Vi anser att Sverige särskilt måste se över beredskapen för att ta emot krishanteringsbistånd vid en större olycka eller kris. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Framställningen

Framställning 2008/09:RRS5 Riksrevisionens styrelses framställning angående Regeringen och krisen:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad styrelsen anfört om att regeringen bör ta initiativ till en översyn av sektorslagstiftningen och regeringens befogenheter vid ett nationellt krisläge samt se över och förtydliga myndigheternas uppgifts- och ansvarsfördelning för att säkerställa samhällets förmåga att hantera en omfattande samhällskris.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad styrelsen anfört om att regeringen återkommande bör informera riksdagen om regeringens bedömning av samhällets samlade krisberedskap och förmåga att hantera omfattande kriser.

Motion från allmänna motionstiden hösten 2007

2007/08:Fö261 av Anders Karlsson m.fl. (s):

27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en genomgripande översyn av utformningen av den maritima verksamheten.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008

2008/09:Fö225 av Christer Engelhardt (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att på Gotland utveckla en samlad ledning av operativa insatser med ett kris- och säkerhetscentrum för Östersjön och Östersjöregionen.

2008/09:Fö279 av Jan R Andersson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen ett maritimt kristräningscentrum i Kalmar.

2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en säkerhetsbalk.

33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en sammanhållen säkerhetsstrategi.
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nationell krisledningsfunktion med mandat att leda krishantering tvärssektoriellt.
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Gotsam bör permanentas och att regeringen ska återkomma till riksdagen med åtgärder för att få verksamheten omsättningsbar i övriga landet.
37. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en genomgripande översyn av utformningen av den maritima verksamheten.
39. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av samordnad beredskap runt hamnar.
43. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över vår beredskap för att ta emot kris- hanteringsbistånd vid en större olycka eller kris.